

Л.В. Бражник, к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА БОРГОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Державний борг є складовою економічної системи, що здійснює прямий і непрямий вплив на усі її основні елементи, зокрема, на державний бюджет, грошово-кредитну і валютну системи, рівень інфляції, внутрішні заощадження, іноземні інвестиції [5]. Тому боргова політика є невід'ємною складовою макроекономічної політики держави, оскільки ефективне управління залученими ресурсами держави може стати потужним чинником економічного зростання, згладжувати нерівномірність надходження платежів до бюджету, а також механізм державного боргу активно використовується з метою регулювання грошового обігу і рівня ділової активності в країні.

Проблема виникнення державного боргу постала перед вітчизняною економікою починаючи зі становлення її незалежності. Протягом всього періоду функціонування української економічної системи розмір державного та гарантованого державою боргу варіювався, однак ніколи не досягав нульових значень. Розв'язання проблеми обслуговування державного боргу є одним із важливіших чинників економічної стабільності в країні [1].

У результаті аналізу основних тенденцій боргової політики України можна зазначити, що загальна сума державного та гарантованого державного боргу зростає з року в рік.

Протягом січня-грудня 2016 року сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася у на 357,58 млрд. грн. Основною причиною таких змін є фінансування державного бюджету за рахунок державних запозичень, капіталізація ПАТ КБ «Приватбанк» та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до, девальвація національної валюти, курс якої по відношенню до долара США зріс з 24,00 грн/дол. США на кінець 2015 року до 27,19 грн/дол. США на кінець грудня 2016 року [4].

Досліджуючи динаміку боргу видно, що зростання відбувається як зовнішнього, так і внутрішнього боргу держави. На 31 липня 2017 року державний борг України склав 1971,15 млрд. грн, у тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 1261,96 млрд. грн (64,02% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу); державний та гарантований державою внутрішній борг – 709,19 млрд. грн (35,98%).

Структура державного боргу показує значне переважання зовнішнього боргу над внутрішнім. Зміну структури державного та гарантованого державного боргу за 2007-2017 рр. відображено на рис. 1.

Такі тенденції є негативними, так як збільшення зовнішнього боргу більш небезпечно для економіки держави, ніж зростання внутрішнього боргу. Так, до таких наслідків можна віднести: виплата суми боргу і його відсотків впливає на відплив іноземної валюти, а це в свою чергу, призводить до зменшення

валютних резервів; породжує залежність національної економіки від країн-кредиторів, а також від нерезидентів, які купують боргові інструменти.

Рис. 1. Динаміка та структура державного боргу України
Авторська розробка на основі джерел: 3, 4

Стратегічною метою державної боргової політики України повинно стати залучення фінансових ресурсів для ефективної реалізації програм інституційного та інвестиційного розвитку із одночасним забезпеченням оптимального співвідношення державного боргу до ВВП [7].

У 2008 році номінальний ВВП зріс на 32%, а державний борг – більш ніж у 2 рази, тобто на 114%. Наступний 2009 рік підтвердив, що економічна система України не є стабільною, державний борг зріс на 68%. 2010 рік став логічним продовженням 2009 року – державний борг зріс на 36% і становив 39,9% до ВВП. Позитивним моментом у цьому році можна вважати те, що спільними діями НБУ та Уряду України вдалося стабілізувати зростання валютного курсу гривні до долара США. У 2011-2012 рр. державний борг продовжував зростати, але не такими стрімкими темпами, як у попередні два роки (на 9% щорічно) [8].

Період з 2016 року до початку 2017 року характеризувався стрімким зростанням сум державного боргу України. Показник рівня відношення державного та гарантованого державного боргу до ВВП на кінець 2016 року становить майже 82%.

Аналізуючи співвідношення між розмірами залучених коштів і ВВП, доходимо висновку, що виникнення негативних наслідків можливе за умов відставання темпів зростання ВВП, що призведе до зростання питомої ваги

витрат з обслуговування державного боргу щодо ВВП. Отже, йдеться про вимивання фінансових ресурсів з економіки країни і створення ситуації, коли витрати з обслуговування державного боргу можуть дорівнювати чи перевищувати її ВВП [2].

У цілому можна сказати, що 2017 рік є досить легким для України в плані витрат на погашення і обслуговування боргу. Набагато складніше доведеться в 2018 році, на який потрапляє пік виплат МВФ, і в 2020, коли прийде час розрахуватися з ЄС (2,326 млрд. \$) і погасити єврооблігації (1,707 млрд. \$). Важким буде і 2024 рік – на нього припадає термін погашення ще одного кредиту ЄС (800 млн. \$), МБРР має бути виплатити 772,5 млн. \$, власникам облігацій – 1,3 млрд. \$ [6].

Таким чином, доцільно здійснювати ефективне управління державним боргом з орієнтацією на критичні рівні боргового навантаження країн, які мають більш динамічнішу та збалансованішу економіку, що дає їм змогу вільно проводити зовнішні запозичення на ринкових засадах та обслуговувати вже сформований борг.

Список використаних джерел:

1. Баула О. В. Державний борг України: оцінка поточного стану та напрями оптимізації його рівня та структури / О. В. Баула, В. Я. Голюк, В. О. Салабай // Економічний форум. – 2017. – №2. – С. 238-242. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2017_2_41.

2. Кучер Г. В. Управління державним боргом : підручник / Г. В. Кучер – К.: КНТЕУ, 2008. – 460 с.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/>.

5. Руденко В. В. Сутність та особливості управління державним боргом у різних країнах світу / В. В. Руденко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2013. – №754. – С. 61-67. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2013_754_11.

6. Скільки грошей і кому винна Україна? (Інфографіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=71800>.

7. Управління державним боргом : [навчальний посібник] – Прутська О. О., Сьомченков О. А., Гарбар Ж. В., Губанова Л. І., Руденко В. В. / за заг. ред. Прутської О. О. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 367 с.

8. Черничко С. Ф. Державний борг України: тенденції та ризики / С. Ф. Черничко // Економічний аналіз. – 2013. – Т.14(1). – С. 355-360. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_14\(1\)_47](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_14(1)_47).